

Геннадій Фердман

капітан 1 рангу, заступник начальника Науково-дослідного центру
Збройних Сил України «Державний океанаріум» з наукової роботи,
старший науковий співробітник, к. держ. упр.

РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ

Стаття присвячена розгляду основних завдань державного управління в галузі транспорту, без вирішення яких неможлива поетапна інтеграція транспортно-дорожнього комплексу України в європейську та світову транспортні системи; запропоновані основні принципи управління транспортною системою та деякі пропозиції щодо забезпечення транспортної безпеки.

Ключові слова: «державне управління», «транспорт», «транспортна система», «транспортний комплекс», «транспортна безпека».

Gennady Ferdman

the captain of the 1 rank, the deputy chief on research of the Armed Forces
of Ukraine Research center, «The state oceanarium», the senior researcher,
PhD in Public Administration

THE ROLE AND TASKS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF TRANSPORT

A common problem with the article is that at the present stage of development of the new, democratic state undergoing fundamental changes in all spheres of human existence. What problems confront a society address issues of socio-political life of our country, its revival, improvement transport system, national security and transport, which occurs in the modern contradictory conditions, and the transportation sector can be the basis for recovery and development of economy of Ukraine. That is why, role and main tasks of the state administration in the field of transport are relevant and should be the basis for recovery and development of the state in integration into the European and global economy.

Main goal of this article is to highlight the role and tasks of state management of transport of Ukraine as the basis for effective integration of Ukraine into the world community.

Tasks of the state administration are realised in the process of daily functioning specifically authorized by the management bodies, which are connected with the enterprises of transport management relations, and endowed with administrative functions. In the process of management are diverse in their purpose and character functions that are based on the exchange of organizational, economic and technical needs of the transport process and management, and in accordance with applicable law and competence of the management bodies.

The main purpose of public governance is the exercise of the Executive power, which implements the objectives, functions and interests of the state. However for direct control of sectors of the economy, socio-cultural and administrative-political activities is a typical administrative activity.

The development of public authorities in transport occurs in the direction of the organizational separation of ministries exercising the state management of different subsystems of the transport industry. The result was a separation between the various departments and units of public administration functions of selected elements of transport system, involved in the implementation of the uniform traffic and is closely associated with one process schema.

Thus, government regulation of transport is an objective necessity. The basis of the state management of the transport system is of the common transport policy of Ukraine, which should be closely coordinated with the strategy for socio-economic development of the country.

Public transport management is regulated by rules of law legal of power the activities of Executive authorities and local self-government within their competence, which aims at the satisfaction in full of material and cultural needs of society and strengthening the country's defense.

Under the function of the transport management should understand the external manifestation of the properties of a control subject, characterized by independence, carried out by specific methods depending on the control object to achieve certain results.

Governance in the transport sector plays a very significant role, since its implementation is not only a means of regulation of the transport process, and, above all, a tool to safeguard the interests of the state. The efficiency of public administration should define a clear adherence to the chosen priorities, a reliable legal, organizational, material and informational support of measures of state regulation of transport, bringing together public authorities, local governments, scientists and the public. Prospects for further developments in this direction consider the role and tasks of public administration under the consideration of the prospects of development of transport complex of Ukraine, taking into account its specificity and peculiarities, globalization and European integration.

Keywords: public administration, transport, «Transport Systems», the transport complex, transport security.

Геннадий Фердман

капитан 1 ранга, заместитель начальника Научно-исследовательского центра
Вооруженных Сил Украины «Государственный океанариум» по научной работе,
старший научный сотрудник, кандидат наук государственного управления.

РОЛЬ И ЗАДАЧИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В ТРАНСПОРТНОЙ ОТРАСЛИ

Статья посвящена рассмотрению основных задач государственного управления в транспортной отрасли без решения которых невозможна поэтапная интеграция транспортно-дорожного комплекса Украины в Европейскую и мировую транспортные системы; предложены основные принципы управления транспортной системой и некоторые предложения по обеспечению транспортной безопасности.

Ключевые слова: государственное управление, транспорт, «транспортная система», транспортный комплекс, транспортная безопасность.

Транспорт – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва, яка забезпечує виробничі й невиробничі потреби господарства і населення країни в усіх видах перевезення. Без транспорту не було б територіального поділу праці. Тільки він може забезпечити обмін товарами між окремими територіями, тобто внутрішні й зовнішні економічні зв'язки.

В Україні функціонує розгалужена мережа всіх видів транспорту: залізничний, автомобільний (наземні), морський, річковий, озерний (водні), повітряний, трубопровідний. Усі вони тісно пов'язані між собою і взаємно доповнюють один одного.

Територіальне поєднання різних видів транспорту, які, взаємодіючи, найповніше задовольняють потреби виробництва і населення у перевезеннях, становлять транспортну систему країни [1].

Саме тому транспорт, як один з найважливіших елементів техносфери, суттєво впливає не тільки на економіку, але й на все суспільне життя, що потребує ефективного державного управління.

Загальна проблема статті полягає у тому, що на сучасному етапі становлення нової, демократичної держави відбуваються кардинальні зміни в усіх сферах людського буття. Проблеми сьогодення ставлять перед суспільством розв'язання питань суспільно-політичного життя нашої країни, її відродження, вдосконалення транспортної системи, національної та транспортної безпеки, яке відбувається в сучасних суперечливих умовах, а транспортна сфера може бути основою для відновлення та розвитку економіки України. Тому роль та основні завдання державного управління в галузі транспорту повинні стати основою для відновлення та розвитку держави при інтеграції в європейську і світову економіку, базисом для ефективного входження України у світове співтовариство.

Стан наукових розробок з питань ролі державного управління в галузі транспорту України останнім часом набувають позитивної динаміки. Роботи, в яких порушуються питання забезпечення національних інтересів та національної безпеки, які стосуються інтеграційних проблем транспортного комплексу на пострадянському просторі, стану та перспектив розвитку міжнародних транспортних коридорів, регіональних транспортних магістралей, мають важливе значення. До них відносяться наукові публікації С. А. Анісімова, В. В. Васильєва, Є. М. Васильєвої, С. С. Гончаренко, Ю. А. Євдокімова, К. Є. Каратаєвої, В. Н. Лівшиця, В. М. Пазовського, В. А. Персіанова, С. А. Проскуріна, О. І. Сиченкової, а автори Геккер В., Зеркалов Д., Крупіна О., Некрасов Ю., Ткаченко А., Соколов О., Шамрай Д. висвітлили питання безпеки руху, державного регулювання транспортного забезпечення.

Кожен з них по-різному підходить до висвітлення питань ролі державного управління в галузі транспорту України, аналізує різні рівні та аспекти явища. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність переосмислення існуючих підходів до розуміння сучасних перспектив розвитку транспортного комплексу і розробки теоретичних аспектів дослідження.

Аналізуючи останні дослідження, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, можна зробити наступний висновок, якщо проблеми державного управління окремих видів транспорту достатньо розглянуті, то проблеми ролі й завдань державного управління в транспортній галузі взагалі, в умовах глобалізації, потребують подальшого вдосконалення та розгляду. За сучасних умов становлення та розвитку України як демократичної держави, інтеграція її у світові та європейські структури потребує переосмислення суті, місця та ролі державного управління на транспорті.

На сучасному етапі становлення нової, демократичної держави відбуваються кардинальні зміни в усіх сферах людського буття. Проблеми сьогодення ставлять перед суспільством розв'язання питань суспільно-політичного життя нашої країни, її відродження, національної та транспортної безпеки, яке відбувається в сучасних суперечливих умовах, а транспортна сфера може бути основою для відновлення та розвитку економіки України. Тому основною метою статті є висвітлення ролі та завдання державного управління транспортом України як основи для відновлення та розвитку держави при інтеграції в європейську і світову економіку, що є базисом для ефективного входження України у світове співтовариство.

Управління в галузі транспорту має забезпечувати своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях, та потреб оборони України; захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування; безпечне функціонування транспорту; додержання необхідних темпів і пропорцій розвитку національної транспортної системи; захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств і організацій транспорту, і споживачів транспортних послуг; створення однакових умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту; обмеження монополізму та розвиток конкуренції; координацію роботи різних видів транспорту; ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту та охорону навколишнього природного середовища від шкідливого впливу транспорту [2].

Завдання управління реалізуються в процесі повсякденного функціонування спеціально уповноважених на це органів управління, які пов'язані з підпри-

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Вигляд основного матеріалу

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

емствами транспорту управлінськими відносинами і наділені управлінськими функціями.

В процесі управління здійснюються різноманітні за своїм призначенням і характером функції, які формуються на основі обміну організаційних, економічних і технічних потреб транспортного процесу та його управління, а також відповідно до чинного законодавства і компетенції органів управління.

Найбільш узагальненими та основними функціями державного управління для усіх видів транспорту є: функції, пов'язані з експлуатаційною діяльністю транспортних засобів, до яких належать; функції, пов'язані з правовим забезпеченням діяльності транспортної системи; функції, пов'язані з фінансово-економічною діяльністю; функції, пов'язані з соціальним розвитком, охороною навколишнього середовища; функції, пов'язані з адміністративно-політичною діяльністю.

Законодавством України визначені мета і завдання державною управління в галузі транспорту на принципах, закріплених Конституцією України і досить повно висвітлених в юридичній літературі. Державна транспортна політика в галузі безпеки руху реалізується через законодавство України, нормативно-правову й нормативно-технічну базу, вдосконалення системи державного управління, управління державною власністю (об'єктами інфраструктури, підприємствами транспорту) та державне регулювання у сфері відносин і діяльності суб'єктів підприємництва [3].

Державне управління діяльністю транспорту здійснюється шляхом проведення та реалізації економічної (податкової, фінансово-кредитної, тарифної, інвестиційної) та соціальної політики, включаючи надання дотацій на пасажирські перевезення.

Державне управління транспортом – це врегульована нормами права юридична владна діяльність органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в межах своєї компетенції, яка спрямована на задоволення в повному обсязі матеріальних і культурних потреб суспільства та зміцнення обороноздатності країни.

Державне управління в галузі транспорту має забезпечувати:

- своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України;
- захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування;
- безпечне функціонування транспорту;
- додержання необхідних темпів і пропорцій розвитку національної транспортної системи;
- захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств та організацій транспорту, та споживачів транспортних послуг;
- створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту;
- обмеження монополізму та розвиток конкуренції;
- координацію роботи різних видів транспорту;
- ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту;
- охорону навколишнього природного середовища від шкідливого впливу транспорту.

Державне управління галузі транспорту здійснюють: Міністерство інфраструктури України, місцеві Ради народних депутатів та інші спеціально уповноважені на те органи відповідно до їх компетенції.

Політика Уряду ґрунтується на принципах обмеження втручання держави в транспортну діяльність до мінімально необхідного рівня, концентрації зусиль на основній функції держави з розроблення та реалізації чіткої державної транспортної політики, контролю за її впровадженням та оцінкою результатів. Державне регулювання має спрямовуватися на захист інтересів держави та суспільства за умови збереження господарської самостійності підприємств транспортного сектору.

Основним призначенням державного управління є здійснення виконавчої влади, у процесі якої реалізуються завдання, функції та інтереси держави. Разом з тим для безпосереднього управління галузями економіки, соціально-культурної сфери та адміністративно-політичною діяльністю характерною є розпорядча діяльність. Виконавча і розпорядча діяльність органів виконавчої влади має свої характерні риси:

- 1) дана діяльність має загальнодержавний характер і охоплює найбільш важливі сторони життя суспільства;
- 2) дана діяльність спрямована на виконання законів України, інших нормативних актів, а також міжнародних правових актів;
- 3) дана діяльність носить організаційний зміст, за допомогою якого здійснюється безперервний, постійний і цілеспрямований вплив на волю громадських колективів з метою регулювання і координації їх спільної праці;
- 4) дана діяльність носить юридично-владний розпорядчий характер.

Державне регулювання роботи транспортно-дорожнього комплексу здійснюється органами виконавчої влади відповідно до їх компетенції, визначеної законодавством, і передбачає наступні напрями:

- вільне входження у ринки (вихід з ринків) суб'єктів господарювання, що надають транспортні послуги;
- розроблення правових основ транспортно-експедиційної діяльності;
- правове забезпечення діяльності спеціальних (вільних) економічних зон, орієнтованих на надання транспортно-експлуатаційних послуг.

Головним завданням державного управління транспортом є своєчасне та якісне забезпечення подальшого розвитку та вдосконалення транспорту держави, життєдіяльності всіх галузей економіки та на цій основі сприяння повнішому задоволенню матеріальних і культурних потреб суспільства.

Розвиток органів державної влади на транспорті відбувається в напрямку організаційного відокремлення відомств, що здійснюють державне управління різними підсистемами транспортної галузі. Результатом цього став поділ між різними відомствами і їхніми підрозділами функцій державного управління окремими елементами транспортної системи, що беруть участь у здійсненні однорідних видів перевезень і тісно пов'язаними єдиними технологічними схемами.

Основними видами транспорту є: залізничний транспорт; водний (морський та річковий) транспорт; повітряний транспорт; автомобільний транспорт; трубопровідний транспорт.

Україна представлена всіма видами транспорту. Розвиток транспорту в Україні обумовлений її геогра-

фічним положенням, зокрема розміщенням у центрі Європи.

Головним органом в системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики в галузі транспорту, в сфері використання повітряного простору України та навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства є Міністерство Інфраструктури України, діяльність якого направляє та координується Кабінетом Міністрів України.

Правовий статус Міністерства Інфраструктури України та його основні завдання визначаються Положенням про Міністерство транспорту України, затверджене Указом Президента України від 11 травня 2000 р. № 678/2000 із змінами та доповненнями, які було внесено Указами Президента України від 26 листопада 2001 р. № 1144/2001, від 27 березня 2002 р. № 304/2002 [4].

В межах своїх повноважень Міністерство Інфраструктури України організовує виконання актів законодавства України та здійснює контроль за їх реалізацією, а також, в свою чергу, на основі та на виконання актів законодавства видає накази, організує та контролює їх виконання.

Міністерство Інфраструктури України є юридичною особою. У складі Міністерства можуть бути створені органи державного управління (департаменти, служби, інспекції).

Коротко розглянемо роль державного управління в управлінні основними видами транспорту.

Державна адміністрація залізничного транспорту (Укрзалізниця) є органом державного управління залізничним транспортом загального користування і юридичною особою та підпорядковується Міністерству Інфраструктури. Діє на основі Положення про державну адміністрацію залізничного транспорту України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 р. № 262 з подальшими змінами та доповненнями [5]. В сферу управління Укрзалізниці входять Південно-Західна, Одеська, Донецька, Південна, Львівська та Придніпровська залізниці, а також інші об'єднання, підприємства, установи та організації залізничного транспорту за переліком, який встановлений Міністерством Інфраструктури.

Укрзалізниця здійснює централізоване управління процесом перевезень у внутрішньому та міжнародному сполученні і регулює виробничо-господарчу діяльність залізниць у сфері організації цього процесу. Укрзалізниця у сфері своєї компетенції видає накази, які є обов'язковими для виконання залізницями та підприємствами, які входять в сферу управління Укрзалізниці, організує та контролює їх виконання.

Укрзалізницю очолює генеральний директор, який має заступників, котрі призначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра Інфраструктури.

Державний департамент авіаційного транспорту (Укравіатранс) є органом державного управління, який підпорядковується Міністерству Інфраструктури та діє у його складі. Укравіатранс діє на основі Положення про Державний департамент авіаційного транспорту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2000 р. № 573 з подальшими змінами та доповненнями [6]. Укравіатранс очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє Кабінет Міністрів України за представленням Міністра Інфраструктури.

Державний департамент морського та річкового транспорту (Укрморрічфлот) є органом державного управління в галузі морського та річкового транспорту, який підпорядковується Міністерству Інфраструктури та діє у його складі та є юридичною особою.

Укрморрічфлот діє на основі Положення про державний департамент морського та річкового транспорту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2000 р. № 584 з подальшими змінами та доповненнями [7]. Укрморрічфлот очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє Кабінет Міністрів України за представленням Міністра Інфраструктури. Положення про структурні підрозділи Укрморрічфлота затверджує Директор Укрморрічфлоту.

Державний департамент автомобільного транспорту (Укравтотранс) є органом державного управління в галузі автомобільного транспорту та діє у складі і підпорядковується Міністерству Інфраструктури України. Правовий статус Укравтотрансу визначається Положенням про державний департамент автомобільного транспорту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2000 р. № 586, з подальшими змінами та доповненнями [8].

Укравтотранс видає накази організаційно-розпорядчого характеру. Його очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє з неї Кабінет Міністрів за поданням Міністра Інфраструктури.

Державне управління в сфері трубопровідного транспорту здійснюють Міністерство палива та енергетики України, а також місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції. Правові, економічні та організаційні принципи діяльності трубопровідного транспорту визначає Закон України «Про трубопровідний транспорт» [9]. Особливості застосування цього Закону в частині функціонування промислового трубопровідного транспорту встановлює Кабінет Міністрів України. Зміну форм власності промислового трубопровідного транспорту здійснюють відповідно до чинного законодавства.

Органи управління можуть здійснювати тільки такі повноваження, які віднесені до їх компетенції. У процесі реалізації своєї компетенції органи управління мають право видавати нормативні акти, що може бути віднесено до юридичного виду управлінської діяльності.

Важливим видом управлінської діяльності є застосування правових норм у конкретних обставинах, що також постає як юридичний вид управлінської діяльності.

Органи управління здійснюють управлінський вплив правовими методами, під якими розуміється спосіб здійснення управлінських функцій відповідно до вимог чинного законодавства і правової доктрини.

Основними правовими методами управління транспортом є адміністративні й економічні. Серед адміністративних методів можна назвати: видання владних актів (укази Президента; постанови Уряду; накази Міністерства, департаментів окремих видів транспорту тощо). До економічних методів відносяться такі способи управління, які базуються на використанні економічної зацікавленості підприємств транспорту і окремих їх працівників у результатах роботи.

Не менш важливу роль відіграють також суб'єкти забезпечення безпеки руху на транспорті, від злаго-

джених дій яких залежить стан аварійності, рівень транспортного обслуговування населення, якість надання транспортних послуг тощо. Аналіз системи й компетенції суб'єктів управління транспортним комплексом України засвідчує, що нинішня система державного управління безпекою на транспорті потребує вдосконалення. Найоптимальнішим убачається створення єдиного планово-регульовального, науково-методичного, координаційного та контрольного центру, наділеного достатніми повноваженнями щодо організації взаємодії всіх органів державної влади України в зазначеній сфері. Ним може стати Міжвідомча комісія з питань забезпечення безпеки на транспорті. Створення вищезазначеного органу дало б можливість:

1) сконцентрувати весь комплекс управлінських функцій із забезпечення безпеки на всіх видах транспорту в одному органі та здійснювати централізоване керівництво;

2) значно ефективніше вирішити питання про раціональну організацію контрольно-наглядової діяльності у вказаній сфері;

3) уникнути дублювання функцій і паралелізму в діяльності згаданих суб'єктів, сприяти подальшому вдосконаленню керівництва і координації діяльності всіх державних органів, правильному розподілу фінансових і матеріально-технічних засобів, що витрачаються на проведення масштабних заходів із забезпечення безпеки функціонування транспорту.

Таким чином, транспорт є самостійною галуззю економіки, до складу якої входять комплексні системи – залізничний, водний, повітряний, автомобільний та трубопровідний транспорт.

Державне регулювання транспорту є об'єктивною необхідністю. Основою державного управління транспортної системою є єдина транспортна політика України, яку необхідно жорстко скоординувати зі стратегією соціально-економічного розвитку країни.

Державне управління транспортом – це врегульована нормами права юридична владна діяльність органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в межах своєї компетенції, яка спрямована на задоволення в повному обсязі матеріальних і культурних потреб суспільства та зміцнення обороноздатності країни.

Під функцією управління транспортом слід розуміти зовнішній прояв властивостей суб'єкта управління, який характеризується самостійністю, здійснюється специфічними методами залежно від об'єкта управління (певної сфери суспільних відносин) з метою досягнення певних результатів.

Існуюча система державного управління безпекою на транспорті потребує вдосконалення, тому створення Міжвідомчої комісії з питань забезпечення безпеки на транспорті буде ефективно сприяти організації взаємодії всіх органів державної влади України в зазначеній сфері.

Державне управління в транспортній галузі відіграє велику та значну роль, тому що його здійснення є не лише засобом регулювання транспортного процесу, а й передусім інструментом забезпечення інтересів держави. Ефективність державного управління повинна визначатися чітким дотриманням обраних пріоритетів, надійним правовим, організаційним, матеріальним та інформаційним забезпеченням заходів державного

регулювання перевезень, об'єднанням зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, науковців та громадськості.

Перспективами подальших розробок у даному напрямку вважаємо висвітлення ролі та завдання державного управління при розгляді перспектив розвитку транспортного комплексу України, враховуючи його специфіку та особливості, глобалізацію та євроінтеграцію.

Література.

1. Заставний Ф. Д. Економічна і соціальна географія України. 1999 р., 232 стор.

2. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.

3. Зеркалов Д. В. Безпека руху автомобільного транспорту: Довідник / Д. В. Зеркалов, П. Р. Левковець, О. І. Мельниченко, О. М. Дмитрієв.–К.: Основа, 2002 – 360 с.

4. Про Міністерство транспорту України : положенням затверджено Указом Президента України від 11 травня 2000 року N 678/2000 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/678/2000>. – Назва з екрану.

5. Про Державну адміністрацію залізничного транспорту України : положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 р. N 262 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/262-96-%D0%BF>. – Назва з екрану.

6. Про Державний департамент авіаційного транспорту : положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2000 р. N 573 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/573-2000-%D0%BF>. – Назва з екрану.

7. Про державний департамент морського та річкового транспорту : положення затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2000 р. N 584 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-2000-%D0%BF>. – Назва з екрану.

8. Про державний департамент автомобільного транспорту : положенням затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2000 р. N 586 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : (із змінами) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-2000-%D0%BF>. – Назва з екрану.

9. Про трубопровідний транспорт : Закон України введено в дію з дня опублікування – 15 червня 1996 року (згідно з Постановою Верховної Ради України від 15 травня 1996 року N 193/96-ВР) (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/192/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану.